

козаки" // Василь Мова (Лиманський). Куліш, Байда і козаки. Інтермедія до драми П.Куліша "Байда" з додатком листа Василя Мови до Василя Гнилосирова і драми П.Куліша "Байда, князь Вишневецький". Супровідні статті і редакція Юрія Шевельова і Віктора Чумаченка. – Нью-Йорк, 1995.; Ранні твори Василя Мови (Лиманського) зараз разом з іншим доробком готуються до видання у Краснодарі (Упор. В. Чумаченко).

6. Українці. – т. 41. – С. 189. Всього С. 162-193.)

7. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. – т.41. – С. 519.

8. Д.Бурко. Пилип Капельгородський // Український самостійник, 1963. – Ч. 11. – С. 30.

9. Валентин Федорович. Как запорожцы Кубань обживали. Дуже юморная повесть. – Краснодар: Страда, 1994. – С. 71.

10. Ткаченко Петр. Кубанский говор. – М. : Граница, 1998. – С. 16.

ББК 66.79 (4Укр)

В. С. Білецький,

доктор технічних наук, професор,

голова «Українського культурологічного центру (Донецьк),

шеф-редактор журналу «Схід»

**УКРАЇНЦІ УКРАЇНИ І КУБАНІ: РУХ НАЗУСТРІЧ
ОДИН ОДНОМУ (до історії співпраці громадських
організацій Донеччини і Кубані: 1992-2009 рр.)**

У сучасному суспільстві поширюється думка про бідність контактів України і Кубані на новітньому відтинку історії, про надзвичайну неувагу (чи навіть ігнорацію) інтересів українців Кубані як сучасними українськими владними структурами, так і громадським сектором [1]. Водночас створюється картина «несправджених очікувань» кубанських українців і «зайнятих собою», своїми проблемами українців України, яким немає (чи майже немає) діла до єдинокровних братів-кубанців.

Мета цієї публікації – користуючись регіональними донецькими матеріалами, познайомити громадськість з деякими епізодами сучасної співпраці «Україна-Кубань» на громадському рівні.

Географічна близькість і навіть інколи родинні зв'язки кубанських українців і східняків-донецчан, а також утворення порівняно сильних структур “третього сектора” на Донбасі (з 1989 р. – Донецького обласного Товариства української мови, з 1994 р. – Українського культурологічного центру, з 1997 р. – Донецького відділення НТШ та Донецького відділення Товариства “Україна-Світ”) обумовили підвищену увагу громадських організацій Донеччини до “кубанського вектора” роботи. У чому це виразилося? Розглянемо і проаналізуємо декілька проектів, які реалізовувалися протягом останніх 17 років.

Проект перший (1994-1996) – “Міжрегіональна газета “Козацький край” – проект опрацьований у Донецькому обласному Товаристві української мови (ДТУМ) у 1993 р. і реалізований як додаток до газети “Східний часопис” (заснованої ДТУМ у 1992 р.). Ідея проекту, яка належала автору цих рядків, – створення єдиної газети для тих регіонів України, Кубані, Подоння і Північного Кавказу, у яких до сьогодні ще сильні традиції козацтва. Статті друкувалися мовою, якою писали автори (українською, російською, кубанською “козацькою говіркою” – “балачкою”). Газета мала не політичне, а радше культурологічне, просвітницьке обличчя. Обсяг – 8-4 сторінок формату А3. Разовий наклад 3-2 тисячі. Частота видання – 1 раз на місяць. Розповсюдження – через мережу громадських розповсюджувачів у зазначених регіонах та з підпискою газети “Східний часопис”. Редакційна колегія: Микола Тищенко (в.о. редактора “Східного часопису”), Микола Тернавський (голова “Товариства української культури Кубані” (ТУКК)), Станіслав Бліднов (Донецьк, технічне забезпечення), Володимир Білецький (редактор перших 6-ти випусків). Проект на урядовому рівні підтримав Міністр у справах національностей і міграцій Олександр Ємець. Відомий донецький журналіст Володимир Ільїн розцінив газету “Козацький край” як *“ідеологічний прорив України у Росію, у свідомість людини на Сході України, на Кубані, де вона сама для себе була і є значною мірою “терра інкогніта”*”. Активно проіснувавши лише 1 рік, проект “загальмував” і з ініціативи кубанців його було фактично згорнуто. Причина тривіальна – брак фінансової підтримки видання, яка спершу надходила від

Кисва. Але вже десь восени 1994 р. донеччанам повідомили, що кубанцям (О.Ємця відвідав М.Тарнавський) така газета не підходить, вони бажають видавати свою – безпосередньо на Кубані. Результат – на Кубані ТУКК стало видавати на ксероксі у форматі А4 листок “Вісник Товариства української культури Кубані”, а газета “Козацький край” ще проіснувала як додаток до “Східного часопису” до 1996 р., але виходила нерегулярно. У 1999 р. громадський науково-освітній центр “Можливість” на деякий час відродив газету “Козацький край”, але вона вже вміщувала матеріали переважно про донецьке козацтво, зокрема козацьку організацію “Кальміуська паланка”. З 2004 р. у Донецьку регулярно (один раз на місяць) видається аналог “Козацького краю” – газета українського реєстрового козацтва “Україна козацька” (редактор Світлана Чорна), яка висвітлює як сьогоденню, так і історичну козацьку тематику, і є, по суті, культурологічним, історико-освітнім і громадським виданням.

Проект другий (1998) – створення посібника-хрестоматії з української літератури і літературного краєзнавства для Кубані “Козак Мамай” [2]. Проект здійснений у 1998 р. “Українським культурологічним центром” (Донецьк), Товариством “Україна”, Донецьким відділенням НТШ, Краснодарським регіональним відділенням Міжнародної академії інформатизації. Упорядники – Вадим Оліфіренко, кандидат педагогічних наук, доцент Донецького університету, член Спілки письменників України і Віктор Чумаченко, літературознавець, кандидат філологічних наук, завідувач кафедри літератури Краснодарської державної академії культури і мистецтва, голова комісії з літератури Фонду культури Кубанського козацтва. Рецензенти видання: д.ф.н., професор А.П.Загнітко (Донецьк), голова ТУКК М.О.Тернавський, громадський представник Товариства “Україна” на Кубані М.Г.Сергієнко. Наклад видання 3000 примірників. Це, по суті, унікальне видання, яке на 224 сторінках подає адаптований для російськомовних шкіл Кубані матеріал і твори (оригінальною українською мовою і її кубанською говіркою) як видатних українських поетів та письменників, що писали про Кубань (зокрема, Т.Шевченка, М.Вовчок), так і відомих кубанських українських письменників – Якова Мішковського, Якова Кухаренка, Никифора Щербини,

Івана Варавви, Якова Жарка, Олександра Півня, Никифора Щербини, Дмитра Чуба та ін. На жаль, книга (яка, до речі, доступна в мережі інтернету – www.vesna.org.ua) чомусь, можливо внаслідок недостатнього поширення на Кубані, не стала тут резонансною подією. Хоча автоекспедиція М.Гориня на Кубань від “Української всесвітньої координаційної ради”, яка відбулася 2003 року, все ж виявила це видання у деяких кубанських школах. Причому вчителі кубанських шкіл у телеінтерв’ю для українських телеканалів гордо називали посібник-хрестоматію “Козак Мамай” “своїм” (тобто кубанським) виданням (на першій сторінці стоїть: “Київ-Донецьк-Краснодар”). Чудова оцінка: значить книга, видана у Донецьку, не сприймається як чужорідний продукт, вона органічно влилася у сучасні процеси національно-культурного життя нащадків козаків-чорноморців. Треба зауважити, що частина накладу (близько 100 примірників) розповсюджена і в Україні, зокрема, на Східній Україні і в Криму – регіонах, найближчих до Кубані. Вона тут теж виконує функцію посібника з літературного краєзнавства для учнів середніх шкіл і студентів вишів. Отже, без сумніву, маємо приклад успішного проекту, виконаного у співпраці Україна-Кубань.

Проект третій (2004-2007) – створення на Кубані осередку НТШ (Наукове Товариство ім. Шевченка – історично перша академічна організація на теренах України, створена у 1873 р.). У період 2004-2007 рр. за ініціативи Донецького відділення НТШ у Краснодарі було створено групу членів НТШ (координатор В.К.Чумаченко), яка веде активну наукову роботу. У щорічному “Донецькому віснику НТШ” з 2005 р. вміщуються тематичні “кубанські” розділи Вісника. За оцінками відомого сучасного дослідника Кубані, кандидата історичних наук Дмитра Білого (Донецьк) – це найбільша колекція публікацій кубанських вчених в Україні за останні роки – В.Чумаченка, О.Нирко, В.Чурсіної, А.Авраменка, О.Бридни, Н.Гангур, Н.Корсакової, А.Федіної, А.Слуцького, Т.Федіної, А.Дечевої, Б.Фролова та багатьох інших. “Донецький вісник НТШ” поширюється як в Україні, так і на Кубані і, як сьогодні прийнято, є в інтернеті (www.experts.in.ua та www.vesna.org.ua). З 2008 р. Кубанський осередок НТШ “виріс” настільки, що

перейшов під юрисдикцію головного в Україні – Львівського НТШ (до цього був осередком Донецького НТШ). Створення активного осередку НТШ у Краснодарі – теж знакове явище нашого сьогодення, приклад відновлення українознавчих наукових досліджень науковцями т.зв. “східної діаспори”.

Насамкінець варто зауважити, що сьогодні існує досить сильна нігілістична, скептична точка зору стовно як участі України, – на державному і громадському рівнях, – так і спроможності самої кубанської української громади щодо підтримки та розвитку української мови, культури, громадської української ініціативи на цих землях. Така позиція, очевидно, викликана місцевими умовами, що не сприяють утворенню і розгортанню активної роботи осередків наукової, культурологічної роботи східної української діаспори. Відсутні також українські культурологічні та наукові центри в місцях компактного проживання українців у Росії (Кубань, Східна Слобожанщина тощо), які могли би бути підтримані українською державою і стати ресурсними центрами. Все це так. Але справедливо й те, що навіть за таких умов можна здійснювати успішні культурологічні, наукові, освітні, видавничі проекти. Про що свідчать описані тут приклади з історії співпраці громадських організацій Донеччини та Кубані. Необхідною умовою успіху є не пошук винних та посилення на «важкі часи», або «плач» за «втраченими можливостями», поспішне визнання «Кубані як дзеркала нашої неспромоги» (див. "Український тиждень", №6 (67) 2009 р.) тощо, а конструктивна і довготривала праця, рух України і Кубані «назустріч один одному», скоординована і спланована на багато років співпраця у багатьох вимірах – науковому, економічному, мистецькому, освітньому.

Крапля камінь точить.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ігор Кручик. Кубань під кригою // Український тиждень. – № 6(67), 13-19 лютого 2009, С. 48-52.
2. Козак Мамай // Упорядники В.В.Оліфіренко та В.К.Чумаченко. Київ-Донецьк-Краснодар: Український культурологічний центр, 1998. – 240 с.